

Magyar - Nemzeti Népszavazás
Magyar Népszavazás

50130

M A G Y A R

G. S. R. 13.

ACADEMIAI ÉRTESÍTŐ.

I. Év.

1840. Nov. DEC.

I. Sz.

E' lapok időről időre minden, az academiái gyűlésekben előforduló 's közé tételre alkalmas tárgyakat, valamint az intézetet illető fontosabb hivatalos jelentéseket, közlik. — Kaphatók Eggenberger J. és fia academiái könyvtárosaival 's általok a 'két haza' minden hiteles könyvtárosaival.

KIS GYÜLÉS, NOV. 16. 1840.

Gr. Teleki József úr Ó Exja' elnöksége alatt

Jelen Schedius tt. — Bajza, Balog, Bugát, Döbrentei, Frivaldszky, Gebhardt, Györy, Kállay, Kiss, Luczenbacher, Szemere, Szilasy, Sztrókay, Vörösmarty rr. tt. — Antal, Balla, Bertha, Bloch, Erdélyi, Gaal, Garay, Horváth M., Mátray, Nagy, Podhradezky, Széchy, Székács, Szigligeti, Taubner, Vajda II. tt. — Schedel Ferencz titoknok, Szalay László segédjegyző.

HORVÁTH MIHÁLY It. a' szószéken,

az 1514ki magyar pórhadat tárgyazó értekezést olvasott, melyben, előre bocsátván milly fontosak a' népek' történeteiben általánosán a' néposztályi viszonyok, általment ezeknek minőségére 's különösen a' democratiának az aristocrazia elleni harczára Magyarországon, előterjeszté miképen e' harc az alsóbb osztályra szerencsétlenül ütven ki, a' keresztes had' felállítása II. Ulászló alatt módot nyújtott a' föld' népének a' pórhaború' zászlóit felütni, mely a' támadók' leveretésével végződven, a' nemesség szolgálai bilincsekbe szorította az iszonyúan bünheshett pórságot. Mutogatta továbbá az értekező, miszerint ez által a' pór osztályban minden nemzeti érzet elfojtatott, 's a' nemesség elleni bizodalmatlanság 's ellenséges indulat annyira megrögzött, hogy az anyagi érdekek' gyarapodása is meggátoltatnék, minek kiegyenlítését azonban a' nemzet' fejlettebb értelmisége napjainkban bizton remélteti.

Előterjesztettek a' lefolyt szünnapok alatt készült következő *academiai kiadások*:

1. Tudománytár, VIII, IX, X.
2. Eredeti Játékszin, VIII, IX, X.
3. Magyar helyesírás és szóragasztás' főbb szabályai. Ötödik kiadás.

— Jelenté a' *titoknok*, hogy a' XI-d. nagy gyűlésben választott *új tagok* a' rendszabások szerint reájok háruló terhek' elvállására készeknek nyilatkoztak.

— Olvastatott *Vörösmarty Mihály* rt. jelentése *Jászay Pál* lt. *critical szótáráról* a' müncheni codexhez; melly szerint az, valamint elébb már *Döbrentei Gábor* rt. által is, mint a' magyar nyelvtudomány' gyarapodására szolgáló munka, ajánlatrán, a Régi Magyar Nyelvmélek' III-d. kötetében közzé tétetni határozatott.

— Jelenté a' *titoknok*, hogy a' nagy gyűlés' intézkedéséhez képest, a' szünnapok alatt, e' következő *értekezéseket* bocsátotta osztályi vizsgálat alá, u. m.

1. Való-e, hogy az orosz birodalom' alapítói magyarok voltak? *Jerney János* rttól;
2. A' böi convent' emlékezetének felélesztése, ugyan attól;
3. A' váczai püspökség' birtokjövedelmét mutató XVI-d. századi magyar oklevelek, ugyan attól;
4. A' vegyrendszerről, *Irinyi Jánostól*;
5. A' koresvegyekről;

mellyek közöl az 1. *Bajza J.* rt, a' 2. és 3. *Luczenbacher János* rt, a' 4. *Bugát Pál* rt' jelentéseikre a' *Tudománytár*' szerkesztőségének, kiadás végett, általadattak.

— A' következő *értekezéseknek* vizsgálók rendeltettek:

1. A' nemzeti academiák' üdvös befolyása a' nemzeti jólétre.
2. Néhány szó a' fenyíték' általános szabályairól.
3. *Berger Illés* magyar történetiróról.

— Előmutattatott, *Sellyei Elek* kőszegi ker. táblai ülnök' közléséből, illy könyv: *Calendarium historicum conscript. a Paulo Ebero Kitthingensi. Witebergae iterum et auctius excusum in offic. haered. G. Rhau. A. 1551.* 12r. mellynek üres lapjain érdekes kézirati jegyzések találatnak az Alsóindvai Bánfi nemzetség' több tagjaitól 's egyebektől, mellyeket a' Tudománytár' számára kivonva is beküldvén, az eredeti a' kivonatok' igazítása mellett használandó leszen.

KIS GYÜLÉS, NOV. 23. 1840.

Gr. Teleki József úr Ó Exja' elnöksége alatt

Jelen gróf Széchenyi István másodelnök, gr. Andrásy, Jankowich, Schedius tt. tt. — Bajza, Balogh, Bugát, Döbrentei, Gebhardt, Gyóry, Kállay, Kiss, Luczenbacher, Sztrokay, Vörösmarty rr. tt. — Bloch, Flór, Fogarasi, Lukács, Nagy, Széchy, Taubner, Vajda ll. tt. — Schedel Ferencz titoknok, Szalay László segédjegyző.

BALOGH PÁL rt. a' szószéken,

a' természettudományok', különösen a' geologia' fontosságára figyelmeztetvén az ülést, 's előadván, miszerint a' földtan az újabb időkben a' természettudománynak bármely más ágánál inkább meglepő, 's nem is sejtett eredményekre vezető felfedezésekkel gyarapodott; nálunk azonban eddiglen csaknem egészen parlagon hevert, holott e' tekintetben hazánk nem csekély fontosságú adatokat nyújthatna: indítványt tett, venné a' társaság addig is, míg a' természettudományi utazások' mikép eszközzése iránt javaslatkészítéssel megbízott küldöttség munkálata' eredményét benyújtaná, előleges figyelmébe *Budapest' határkörének geologiai vizsgálatát*, 's nyújtson némi segedelmet pénztárából az elmulhatlanul szükséges ásásokra is. — A' gyűlés az említett küldöttséget, mellyhez az indítványtevő is kapcsolatot, oda utasította, hogy e' javaslatra is figyelemmel levén, iránta bővebb jelentést tegyen.

— Olvastatott *Horváth Mihály* ltól Thouvenel Edvárd „*La Hongrie et la Valachie*“ című, ez évben Párizsban megjelent munkája' hazánkat illető részének ismertetése, melly szerint Thouvenel, ki itt hazánk' polgári 's erkölcsi állapotja' vizsgálatát tüzé ki tárgyaul, alapos tárgyismeretet helyes és behatározott ítélettel párosított. Némely nevezetes állításokat az ismerető észrevételekkel is kísért.

— A' Tudománytárba elfogadtattak:

1. A' koresvegyekről, *D. Schoepf August* ltól; és

2. Vázolatok az olasz színiköltészet' történetéből, *D. Szabó Dávid* ltól;

amaz Gebhardt F., ez Balogh Pál rr. tt. jelentéseikre.

— *B. Lakos János* t. t. a' hadtudományi-szótár első részéhez tett jegyzéseit küldé be; *Kiss Károly* rt. pedig az előkészü-

letek' II-d. részét (F—P) terjesztette elő, melly leiratás alá adatni, 's mint az első, b. Lajos J. t., Szontagh Gusztáv r. és Baricz György I. tagoknak kidolgozás végett megküldetni rendeltetett.

— A' *könyvtár*' számára az *elnök* Dibdin' Bibliotheca Spencerianáját, IV. vol. London, 1814—15. mutatta be kedveskedésül.

KIS GYÜLÉS, NOV. 30. 1840.

Gr. Teleki József úr Ó Exja' elnöksége alatt

Jelen Bajza, Balogh, Bugát, Döbrentei, Frivaldszky, Győry, Gebhardt, Jerney, Kállay, Luczenbacher, Kiss Károly, Szemere, Sztrokay, Vásárhelyi, Vörösmarty rr. tt. — Bloch, Gaal, Kacskovics, Karácson, Kiss Ferencz, Lukács, Nagy, Széchy, Székács, Tóth, Vajda II. tt. — Schedel Ferencz titoknok, Szalay László segédjegyző.

— A' *könyvtár*' számára a' titoknok a' *tudományok*' porosz *kir. academiájától* bemutatta:

Abhandl. d. kön. preuss. Akad. d. Wissenschaften aus d. Jahre 1836. Berlin, 1838.

Bericht über die zur Bekanntmachung geeigneten Verhandlungen d. kön. pr. Akad. d. Wiss. v. July 1839. bis Juny 1840. Berl.

Magányosaktól:

Beöthy Zsigmondtól: *Beszélytár gyermekek számára. Harm. füz. Pozsony, 1840.

Bloch Móricz lttől: *Mózsés' öt könyve. 3. 4. és 5-d. füz. Buda, 1840.

Csajághy Károlytól: *Egyházi gyászbeszéd, mellyet a' mohácsi vérmezőn 1840. aug. 29. mondott. Pest, 1840.

Fogarasi János lttől: *Pótlék a' magyarhoni magányos törvénytudomány' elemeihez. Pest, 1840.

Edvi Illés Pál lttől: *A' dunántuli evangélikusok' egyházke-
rülete által felállított nyugintézet' szabályai. Kőszeg, 1840. —
Gyermekek' Credója, 1613.

Kajdacsy Istvántól: *Értek. a' köszénhamagról. Buda, 1840.

Kecskeméthy-Csapó Dánieltől: Officina epithetorum Joan. Buccellini. Vien. 1666.

*) A' csillag azt jelenti, hogy a' bemutatott könyv az ajándékozónak saját munkája.

Kopeczky Ferencztől: *Világ' közönséges historiája, III-d. köt. Pest, 1839.

Mészáros Imrétől: *Szavalástan Heinsius' nyomán. N.Szomb. 1840.

Nagy Ignác Ittől: *Szinmütár, XIV. és XV. füz. Buda, 1840.

Nagy Leopoldtól: *A' levegőnek rövid ismertetése. Vác, 1815.

Neumann Salamontól: *Zwei Lehrurse f. d. öff. Unterricht im ungrisch u. deutsch Lesen. Ofen. 1840.

Széchenyi Istv. gr. ttől: *Selyemrül. Pest, 1840. — Függlék gr. Sz. I. értekezéséhez a' selyemrül. Sopron, 1840.

Székely Mózestől: *Gondolkodástan kezdők számára. Kolosv. 1840.

Tarczay Lajos rtól: *) Természettan. I. köt. Pápa, 1840.

— *Tiszta mértan' elemei. Pápa, 1840.

Vállas Antal rtól: *Az égi és földtekék' használata. Bécs, 1840.

Vályi Tamástól: Faludi Ferencz: Nemes ember, N. asszony, N. úrnő. Pozs. 1787. 3db. — Különbkülönbféle authoroknak meséik. Kolosv. 1777. — Az emberi nemzetnek megsértetődött törvényei. Ford. Bodá Józs. két fűrt. Pécs, 1793—4. — Ovid Változásai, csonka.

Waltherr László Ittől: *Némely észrevételek az 1840-ki Mezei Naptárra. Pest, 1840.

Waterich F. Ctól: *Compendiöser Wegweiser u. Rathgeber im Lagerdienst u. Leben. — 's néhány más apróságot.

Az egri és pozsonyi *ferencziéktől* 1841re szóló névtáraitak.

— A' *kézirattár*' számára bemutatattak:

Egyed Antal Ittől: *Tibullus' elegiái, rimes versekben fordítva.

Incze Józseftől: Szőnyi István: Martyrok coronája. Régi.

Rutkay Sándortól: Egy XVI. századi deák 's négy XVII. századi magyar, történeti tekintetben érdekes, levél.

Waterich F. C.: *Lesefrüchte. Hadtud. tartalmu.

— A' *pénzgyűjtemény*' számára:

Botka Pétertől: egy I. Mátyás' aranya, 2 e. 1 r.

Drnovszky Ferencztől: 10 e. kispénz I. Ferdinandtól.

Kiss Ferencz Ittől: 24 görög, r.

Kecskeméthy Cs. Dánieltől: 7 r.

— A' *természetiek*' tárába:

Vállas Antal rt. egy névtelen hazafi' nevében egy, ritkább *amerikai növényeket* magában foglaló, tárczát küldött be, mely *Bandiera* altengernagyé volt.

Waltherr L. Ittől: egy mammutbordát.

— *Kiadatás* végett beküldetett *Dankovszky Gergely'* szónomozó magyar szótárának tudományos bírálata, mely mindazáltal *német* nyelven levén írva, a' rendszabások' értelméhez képest, tárgyalásba nem vétethetett. Ellenben illy című értekezés: „*A bankügy 's Europa' jelesb bankjai*“ vizsgálat alá bocsátatott.

— Két rendes tag' előadására egy illy című kézirat: „*A nemz. gazdálkodás' történeteiről és elveiről*“ elmozdítatott. — Hasonló sors érte egy megbizott lev. tag' tudósítására az e' című értekezést: „*Néhány szó a' fenyíték' általános szabályairól?*“

KIS GYÜLÉS, DEC. 7. 1840.

Gróf Teleki József úr Ó Exja' elnöksége alatt

Jelen gr. Széchenyi Ist. másodelnök, Jankowich, Schedius tt. tt. — Bajza, Balogh, Bugát, Frivaldszky, Gebhardt, Gyóry, Jerney, Kállay, Kiss Károly, Luczenbacher, Szemere, Sztrokay, Vörösmarty, rr. tt. — Bloch, Erdélyi, Flór, Kacskovics, Lukács, Nagy, Széchy, Szigligeti, Taubner, Vajda ll. tt. — Schedel Ferencz titoknok.

LUKÁCS MÓRICZ lt. a' szószéken,

a' büntetőjogi teoriákról értekezővén, különösen az igazság' és haszon' elveit fejtegette, 's az utolsó ellen több írók által felhozott ellenvetéseket megczáfolni igyekezővén, megmutatá, hogy a' jól értett haszonelvben az igazság' elve is benfoglaltatik.

— *Kiadatás* végett előterjesztetett: „*A természeti tudományok' története*“ Vizsgálat alá bocsátatott.

— *Bajza J.* rt. jelentésére *Podhradczky J.* lt. értekezése *Berger Illés magyar történetiről* a' Tudománytár' részére elfogadtatott.

KIS GYÜLÉS, DEC. 14. 1840.

Gr. Teleki József úr Ó Exja' elnöksége alatt

Je l e n g r. Széchenyi Ist. másodelnök, Fáy, Jankowich, Schedius tt. — Bajza, Balogh, Frivaldszky, Gebhardt, Gyóry, Jerney, Kállay, Kiss Károly, Luczenbacher, Szemere, Szilasy, Sztrokay, Vörösmarty rr. tt. — Bloch, Flór, Kacs Kovics, Lukács, Mátray, Nagy, Székács, Taubner, Vajda ll. tt. — Schedel Ferencz titoknok, Szalay László segédjegyző.

Az Elnök felszólítá

K I S S K Á R O L Y t,

mint a' mult nagy gyűlés' alkalmával választott hadtudományi rendes tagot, székfoglaló értekezésének előadására, mire a' r. tag a' szószéket elfoglalván, azon okok' nyomozásába ereszkedett, mellyek a' francia köztársaság' seregeinek rendkívüli győzödelmeit, 's ezeknek olly hatalmas befolyásu sikert eszközölttek. És pedig előre bocsátván előadó mások' véleményeit; miszerint péld. némelleyek által a' francia seregek' hadszerencséje azok' köztársasági szellemének, 's e' szabadságérti buzgalmának tulajdonítatik olly hadak' átellenében, mellyeket csak a' kötelesség' kénytelensége vezetett; mások által ismét a' hadi tisztok kineveztetése' helyébe iktatott tisztválasztásnak, a hadvezérek' választásában minden egyéb, mint a' tehetség és tapasztaltság' elve' kizárásának; mások szerint ismét az új hadi rendszernek, mellyet az ellenfél vagy nem ismert, vagy alkalmazni nem értett, 's az élelmi tár és tábori poggyász' terhe helyett a' requisitioi rendszeren alapuló harcsmunkálatnak; végre némelleyek által a' „köz jó' választmányá“ öszpontosított és czélszerű utasításainak. Mind ezen állítások' egyes becslése és mint eldöntő okoknak megczáfolása, különösen pedig a' forradalmi háború' kiütésétől kezdve a' campo-formioi békekötésig folytatott hadjáratok' tudományos átvizsgálása után, előadó azon eredményt fejté ki, hogy Ausztriának annyi áldozatokba került, annyi fényes győzödelmekkel dicsőített táborozásai, a' coalitio' általános természete, különösen pedig a' Franciaország ellen összeállt szövetség' több egymással

össze nem egyezhető elemei, 's azért annak gyakran elvétett rendszabásai miatt, nem érhetőek ohajtott foganatot.

— *Gebhardt F.* rt. jelentésére *A' természeti tudományok' története Tarczy L.* rítól; és *Szilasy J.* rtagéra *Hetényi J.* rt' értekezése az *academiák' hasznáról*, a' Tudománytárba felvették.

— *Wahlner János*, a' betléri vasművek' igazgatója, a' *természetiek' tárát* 147 válogatott magyar ásványpéldánnyal nevelte, melyek ez estve a' társaságnak be is mutattak.

KIS GYÜLÉS, DEC. 21. 1840.

Gróf Széchenyi István úr Ó Mga' elnöksége alatt

Jelen Fáy, Jankowich, Schedius tt. tt. — Bajza, Balogh, Bugát, Frivaldszky, Gebhardt, Gyóry, Jerney, Kállay, Kiss, Luczenbacher, Szilasy, Sztrokay, Vörösmarty rr. tt. — Bertha, Bloch, Erdélyi, Garay, Kacs Kovics, Lukács, Nagy Ignác, Schoepf, Taubner, Waltherr II. tt. — Schedel F. titoknok, Szalay L. segédjegyző, Helmecky M. szavazatos pénztárnok.

JERNEY JÁNOS rt. a' szószéken,

a' IV. Béla király alatt honunkat pusztított mogulok' egyik vezérének Kadánnak, Jankowich Miklós tt. gyűjteményében fön lévő, eddigelé ismeretlen 's olvashatatlannak tartott, azonban vegybontó szerekkel újra felélesztett, a' kolosvári, dézsi és besztercei várnagyokhoz intézett parancslevelét mutatta elő eredetiben 's réznyomatu hasonmásokban, mely előadó' nézete szerint történetünkre, valamint a mogulokéra is, nem kevés fényt vet. Az oklevél' elolvasása után előadó annak bírálati taglalgatása 's magyarázatába ereszkedett; 's többi közt az oklevél' saját szavaiból azt igyekezett megmutatni, hogy az "abban „*keser chunich tatar pensá*“ néven említett pénz nem más, mint azon, az óság' buvári és keletinyelv-tudók által mind eddig meg nem magyarázott pénznem, mely IV. Béla király' ismeretes réz pénzeivel együtt szokott hazánkban, nagy számmal, találatni; 's hogy azon pénz ama' szomorú időben a' mogulok által hozatott forgásba.

Felváltotta őt

SCHOEPF AUGUSZT lt.

a' kancsalságnak, Dieffenbach által nem rég javaslott 's meg is kísértett műtételének ismertetésével; melly alkalommal az előadó számos részint műtett 's a' gyógyulás' különböző szakáiban találtató, részint a' műtételre még csak kijegyzett kancsal egyedeket vezetett elé; hogy mind a' már bekövetkezett sikerről, mind az utóbbiakon, midőn rajtok a' műtét véghöz víve leszen, beállandó változásokról a' társaság önlátomás után tudományt vehessen.

KIS GYÜLÉS, DEC. 28. 1840.

Gr. Teleki József úr Ó Exja' elnöksége alatt

Jelen a' másod elnök gr. Széchenyi István; Jankowich, Schedius tt. tt. — Bajza, Balogh, Bugát, Gebhardt, Gyóry, Jerney, Luczenbacher, Szilasy, Sztrokay, Vörösmarty rt. tt. — Bloch, Fogarasi, Gaal, Lukács, Mátray, Nagy Ign., Taubner, Vajda ll. tt. — Schedel F. titoknok, Szalay L. segédjegyző.

BLOCH MÓRICZ lt. a' szószéken,

a' *nyelvek' összehasonlításáról*, különösen a' magyar nyelv' rokonságairól értekezvén; miután a' nyelvhasznításnak a' nyelvészetben különféle hasznait fejtegette, az eddigi magyar nyelvészet' fejlődésére bíráló pillanatot vetett 's megmutatni igyekezett volna, hogy a' nyelvrokonságok' feltalálására, az egyes gyökök körülötte vizsgálaton kívül leginkább a' grammaticai szerkezet' egyformaságára kell ügyelni; általtért a' *syrjän* nyelvnek a' magyarrali összehasonlítására, mellyből, egybevetvén egyenként a' beszédrészeket, és közbevetőleg a' magyar nyelvten' több homályait felvilágosítani igyekezvén, azt következteté: mikép a' *syrjän* nem csak az általános grammaticai alakokra, de még a' nyelv' kisebb szeszélyeire nézve is, mennyire a' hiányos adatokból kivehető, hasonló a' magyarhoz. Végre azt vevén vizsgálat alá értekező, melly helyet jelelhetni ki a' *nyelvek'* sorában a' magyarnak, oda nyilatkozott, miszerint ennek alkata a' sinai és a' semita nyelveknél fő-

lebb áll, mert, midőn az első a' viszonylási és származtatási jelek' teljes hiával, a' második rendbeliek, igen korlátolt használatoknál fogva, fejlődésre alkalmatlanok: a' magyarban az alakszók' határtalan alkalmazhatósága a' nyelvtani működésnek végtelen mezőt nyit; miért is a' magyar a' sanskrit elébe tétethetnék, ha első fejlődésekor a' gyököknek nagyobb bőségébe jutott volna.

— *Döbrentei Gábor* rt, mint a' „Régi Magyar Nyelvtan” szerkesztője, bemutatta e' gyűjtemény' második kötetét, melyben *Kinizsi Pálné* imádságos könyve 1513ból és vegyes tárgyú iratok 1342—1599-ig állanak; 's az a' könyvtárban letétetni rendeltetett.

— A' játékszini választmány jelentést tett ez évi utolsó negyedi munkálkodásairól; mely szerint ez idő alatt a' következő darabokkal gyarapította a magyar színműtárt:

108. sz. *A' száműzött.* Dráma 5 felv. *Soulié* és *Dehay* ut. *Fekete Soma*.

109. sz. *Hogy kell összeesküdni?* Vigj. 5 felv. *Scribe* ut. ford. francz. *Dobrosi*.

110. sz. *A' regélő,* vagy két állomás. Vigj. 3 felv. *Picard* ut. francz. *Fekete Soma*.

111. sz. *Utazás Dieppbe.* Vigj. 3 felv. *Wafflard* és *Fulgence* ut. francz. *Fekete Soma*.

112. sz. *Idegennő.* Dráma felv. *Weissenthurné* ut. ford. *Kiss Iván*.

113. sz. *Leány és nő.* Vigj. 2 felv. *Dartoistól.* *Cosmar* német átdolgozata ut. ford. *Zsivora József*.

114. sz. *Molière mint szerető.* Vigj. 2. felv. *Colombtól.* Ford. ugyan az.

115. sz. *Éjfél után.* Vigj. I. felv. francziából *Dunkel Tivador*; ford. *Garay János*.

— A' könyvtárnak következő szaporodásai jelentettek be az *Athenaeum*, *Jelenkor*, *Nemz. Ujság* és *pesti szerb ujság'* kiadók által kedveskedésül beküldött lapjaikon kívül:

Czászár Ferencz Ittől: *A' magyar váltójog. 2 köt. Buda, 1840. 8.

Nagy Ignác Ittől: *Színműtár, XVI-d. füz. Buda, 1840.

Sujánszky Artaltól: *A' kereszténység' védelme *Frayssin*us *Dénes* után francziából. Első köt. Pest, 1840. 8. — *Szent hangzatok, szerzette *Albach Sz.* Pest, 1841. 16r.

— A' pénzgyűjteményhez *Mayer István* *Esztergom* megyei áld. pap 13 ezüst és 47 réz pénzt küldött.